

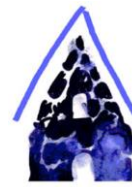
Pälkäneen rauniokirkon lasikattaminen

Rahoitushakemus ELY 2023

Sisällysluettelo:

1. Hakemuksen tiivistelmä.....	2
2. Hankkeen taustaa	2
3. Haave lasikatosta	3
4. Nykytilanne.....	4
5. Suunnitelmat	4
6. Vertailukohteet.....	5
7. Yhteenvedo	6

1. Hakemuksen tiivistelmä

Hankkeen tarkoituksena on tehdä Pälkäneen Pyhän Mikaelin kirkkorauniosta (Pälkäneen Rauniokirkko) ennakkoluuloton uudenlainen ympärivuotinen kulttuurikohde. Ovettomana ja kynnyksättömänä raunio on helppo lähestyttävä kaikenlaisille ihmisille.

Raunio on jo nyt kulttuurihistoriallisesti arvokas matkailukohde ja arkeologinen tutkimuskohde. Kirkossa järjestetään myös erilaisia tapahtumia viikkimaisista konserteihin ja ulkoilmaelokuvanäytöksiin. Kirkon käyttö on kuitenkin rajallista, koska ilman kattoa myös käyttäjät ovat säille alttiina. **Kattaminen tekisi kirkosta ympärivuotisen säistä riippumattoman uniikin tapahtumamiljöön, jollaisia ei Suomessa ole muita.**

Kirkkoa on vuosien saatossa konservoitu ja sen korjaustarve on jatkuvaa pääasiassa säiden vaihtelun aiheuttaman eroosion ja laastin sekä vanhojen tiilien rapautumisen johdosta. Kirkon kattaminen on ollut yhdistyksemme 20-vuotinen haave. **Sillä minimoitaisiin jatkuva korjaustarve ja saataisiin raunio säilymään paremmin tuleville sukupolville.**

Hankkeen toteuttajana toimii **Pälkäneen Rauniokirkon suojeluyhdistys ry**. Hankkeessa käytetään lasirakentamisen, rakennesuunnittelun, teräsrakentamisen sekä kivirakentamisen huippuasiantuntijoita ja urakoitsijoita.

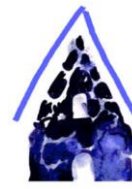
Kirkko hylättiin 1800-luvulla, kun Pälkäneelle valmistui uusi tiilikirkko. Tämän seurauksena kirkko rapistui ja sen katto ja itäpäädyn yläkolmio romahtivat myrskyssä. Sen jälkeen kirkko on seissyt rauniona, millaiseksi Museovirasto sen on myös nimennyt.

Muurien kunnostaminen on myös perusedellytys sille, että raunio on matkakohteena turvallinen ja ettei seinistä irtoa laastia tai kiviä. Kattauksen yhteydessä sivumuurien yläosat vielä käydään huolella läpi ja korjataan. Näin kohteen turvallisuus myös taataan vuosiksi eteenpäin. Kattaminen siis parantaisi sekä toimintamahdollisuuksia että myös turvaisi muurien säilymistä. Jatkuvaa ja loputonta konservointia ei enää tarvittaisi nykymalliin. Näin tuon hankkeen toteutuminen olisi jotain aivan uutta muinaisjäännöksen suojelua.

2. Hankkeen taustaa

Pälkäneen Pyhän Mikaelin kirkko rakennettiin 1400–1500 -lukujen vaihteessa, ja se palveli pälkäneläisiä yli 350 vuotta. Huonokuntoinen ja seurakunnalle pieneksi jäänyt kivikirkko jäi käyttämättömänä raunioitumaan uuden tiilikirkon valmistuttua vuonna 1839.

Hiekkamaalle rakennetun kirkon perustukset alkoivat pettää. Seiniin ilmestyi halkeamia ja lopulta kirkko hylättiin. Autioksi jäänyt kirkko joutui ilkeiden kohteeksi ja kirkon maita käytettiin mm. eläinten laitumena. Kirkon katto sortui joulukuun 3. päivänä 1890 raivonneessa myrskyssä. Kirkkoa on korjattu ensi kerran 1930-luvulla ja 1950-luvulla korjausta jatkettiin Museoviraston suojaamissuunnitelman mukaan. Kirkon itäpäätyä oikaistiin, muurit tasattiin ja ne katettiin betonilaatoin tarkoituksena estää kosteuden pääsy rakenteisiin, mutta käytännössä muurit ovat täysin säille alttiina ja seinät rapautuvat koko ajan lisää.

Koko rauniokirkon historian ajan on noussut esille kaksi kysymystä: Kenen vastuulla on kirkon kunnostaminen ja pitäisikö kirkko kattaa? Kirkon restaurointia ja konservointia muinaisjäännöksenä valvoo sekä ohjeistaa Museovirasto, joka myös myöntää arkeologiset tutkimusluvut. Kirkon ja sen lähiympäristön suojelutoiminnasta vastaa Pirkanmaan maakuntamuseo Museoviraston ja maakuntamuseon yhteistyösopimuksen mukaisesti. Pälkäneen seurakunnalla on kirkon ja sen alueen omistajana sananvaltaa ja vastuuta. Vuosituhannen vaihteesta kirkon hoidosta ja kunnossapidosta on vastannut Pälkäneen Rauniokirkon suojeluyhdistys ry. (aik. Pälkäneen Vanhankirkon suojeluyhdistys ry.), joka on vuokrannut Pälkäneen seurakunnalta kirkon maa-alueen. Korjaamista ovat ohjanneet käytettävissä olevat varat, tai pikemminkin niiden niukkuus. Usein vain kaikkein välttämättömpiin korjauksiin on voitu ryhtyä. Säilyäkseen Pälkäneen maamerkinä jälkipolville rauniokirkko vaatii jatkuvaa huolenpitoa.

Pälkäneen Rauniokirkon suojeluyhdistys on perustettu 25.10.2002 suojelemaan ja hoitamaan kirkkorauniota sekä vaalimaan sen arvoa ja merkitystä niin kulttuurihistoriallisena monumenttina kuin myös paikallisnähtävyytenä. Rauniokirkko on ainoa laatuaan Suomessa. Yhdistys on hakenut ja saanut apurahoja mm. Museovirastolta, Kordelinin säätiöltä, Pirkan Helmeltä ja Ely-keskukselta. Rahoituksella ja sinnikkäällä talkootyöllä on korjattu kirkon muureja ja katettu lautakatteella sekä sakaristo että asehuone.

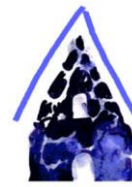
Jo yhdistyksen perustamisvaiheessa nousi esiin kirkon kattaminen. Kattamalla kirkon, muurit saataisiin kunnolla suojaan säältä ja eroosiolta, sekä kirkosta voisi tulla ympärivuotinen säistä riippumaton ainutlaatuinen kulttuurikohde. Koska kirkko on ainutlaatuinen rauniona, sitä ei haluttu lähteä restauroimaan ja rakentamaan siihen paanukattoa, sillä keskiaikaisia kirkkoja Suomessa on runsaasti. Jotta raunio säilyisi rauniona, nousi esiin lasikattaus. Lasikaton alla kirkko olisi suojassa ja kevytrakenteinen lasikate ei rikkoisi kirkon ulkonäköä liikaa. Niinpä haave kirkon lasikatosta on elänyt jo yli 20 vuotta.

3. Haave lasikatosta

Kirkon kattamisesta on ollut useita visioita. Aktiiveihin kuuluneet arkkitehdit, sekä myös arkkitehtikilpailun (2005) tuloksena saadut luonnokset ovat päätyneet tämän hakemuksen otsikkokuvan mukaiseen ratkaisuun. Kate noudattaisi alkuperäisen paanukaton linjoja, mutta olisi mahdollisimman huomaamaton ja läpinäkyvä. Lasikatosta tehtiin ensimmäisiä rakennekuvia ja kustannusarvioita jo vuonna 2002, jolloin hankkeen kustannusarvio oli 467 000 euroa pistekiinnitteisin laminoituin karkaistuvin lassein.

Kattamisen ympärille rakennettiin projektiryhmä, jossa oli parhaita lasirakentamisen ammattilaisia, arkkitehtejä, rakennesuunnittelijoita ja muita eri alojen ammattilaisia. Rahoitusta haettiin useita kanavia pitkin, mutta lopulta tuolloin hanke kaatui, koska Museovirasto ei tuolloin vielä täysin lämmennyt ajatukselle. Tuohon aikaan katsottiin, että muurit ovat arkeologinen muinaisjäännöksi, joihin ei saa koskea ja lasikatto voisi rikkoa arvokkaan muistomerkin koskemattomuutta.

Vuosia kului, ja yhdistyksemme korjasi muureja. Useat kivikonservaattorit, konservaattoriopiskelijat, työllistetyt, talkoolaiset ja ammattimuurarit ovat käyttäneet tuhansia työtunteja rapautuneiden saumojen korjaamiseen vuodesta toiseen. Ellei vuosittain, niin

muutaman vuoden välein kävimme aina saman dialogin Museoviraston kanssa: jos raunio katettaisiin, muurien korjaustarve vähenisi lähes olemattomiin.

Vihdoin vuonna 2015 Juhani Kostetin ollessa Museoviraston pääjohtajana virasto muutti kantaansa ja antoi siunauksensa Rauniokirkon kattamiseen lasikatteella. Samoihin aikoihin myös Pälkäneen seurakunnan kirkkoneuvosto teki päätöksen sallia lasikatteen rakentaminen Rauniokirkkoon.

Vuonna 2019 kävimme vielä Museoviraston kanssa (Kostet, Mikko Härö) läpi vaihtoehdot katteen perustustapoihin, jolloin päädyttiin ratkaisuun, että kate rakennetaan jäykkänä ristikkorakenteena pitkittäissivujen muurien päälle. Ympyrä oli sulkeutunut. Lopullinen katon malli ja rakenne oli käytännössä sama mistä liki 20 vuotta aiemmin oli lähdetty liikkeelle. Ongelmana vain oli alkuperäisen työryhmän hajoaminen. Osa ammattilaisista oli eläköitynyt, osa jopa jo siirtynyt ajasta ikuisuuteen.

4. Nykytilanne

Pälkäneen Rauniokirkon suojeluyhdistys sai muutama vuosi sitten puheenjohtajakseen arkkitehti Carita Lindholmin, joka on ollut alkuperäisessä lasikattohankkeessa yhtenä avainpelaajana mukana. Hänen johdollaan yhdistys on alkanut kerätä jälleen asiantuntijajoukkoa, ja on saanut mukaan jo eläköityneen, mutta innokkaan Risto Lentosen, joka on yksi lasirakentamisen huippuja Suomessa. Hän on ollut mukana niin arkkitehtuurihistoriallisten kohteiden, kuin modernienkin kohteiden toteutuksessa mukana. (mm. Helsingin Rautatieaseman ratapiha, Turun Taidemuseo ja Ateneumin sisäpiha.)

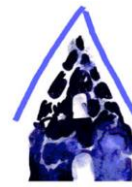

Tekijät harmaantuvat, mutta into on kova

Tänä päivänä meillä on siis suunnitelmat, tekijät ja innokas talkoojoukko hoitamassa juoksevia asioita, mutta rahoitus puuttuu. Pälkäneen Rauniokirkon suojeluyhdistys on vuosien varrella saanut erilaisia avustuksia ja avustuspäätöksiä ehkä lähestulkoon alkuperäisen katon kustannusarvion verran, mutta kaikkea ei ole voitu lunastaa puutteellisen omarahoitusosuuden vuoksi. Lisäksi koska rahaa on tullut tipottain, kaikki on käytännössä kulunut asehuoneen kattoa lukuunottamatta muurien jatkuvaan kunnostamiseen. Tämä on todella turhauttavaa, koska tavallaan samalla rahalla olisi voitu kattaa Rauniokirkko. Karkea budjetti hankkeelle on yhteensä 500 000 euroa. Tarkempi tulo- ja menoarvio on erillisenä liitteenä.

5. Suunnitelmat

Tämän hetken suunnitelmissa on täyttää muurin päällä olevien betonilaattojen alla olevat raot ja rapautuneet alustat laastilla ja kiilakivillä. Sen jälkeen laattojen päälle valetaan anturat, jotka jakavat katon kuorman tasaisesti muurin päälle, sekä toimivat ankkuripainoina vähentäen nostavaa rasiitusta (tuulikuorma) ja siten ankkurointitarvetta historialliseen muuriin. Suunnitelma noudattaa

pääpiirteissään Museoviraston teettämää nyt jo edesmenneen rakennusinsinööri Eero Kotkaksen yhdistykselle 2002 tekemää rakennesuunnitelmaa.

Työoletuksena lasikatteen runko on kuumasinkittyä tai maalattua terästä. Lasien alle tulisi lisäksi ruostumattomasta, haponkestävästä teräksestä tehdyt listat, joihin lasit liimataan. Pistekiinnityksestä on luovuttu, koska Lentosen mukaan liimaus on nykypäivänä kestävämpi ja toimivampi tapa, ja rakenteelle tyypillisesti myönnetään jopa 30 vuoden takuu.

Käytetty lasi olisi karkaistua laminoitua lasia, ja liimasaumat mitoitetaan huomioiden rakenteiden lämpöeläminen. Rakenne on tavallinen tämän päivän julkisivurakentamisessa. Hakemuksen liitteenä on kuvakooste joistain lasirakennuskohteista, missä Lentonen on ollut mukana.

Hankkeen budjetti käsittää kaiken yllämainitun tarkennettuine suunnitteluineen, asennustöineen ja materiaaleineen.

Ateneum sisäpihan katto

6. Vertailukohteet

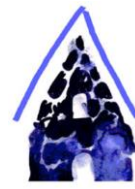
Projektin aikana on haettu maailmalta muita vastaavia kohteita. Jo alkuvaiheessa käytiin tutustumassa Norjan Hamardomeniin, jossa raunio on suojattu käytännössä kasvihuoneen tapaisella ilmastoidulla rakenteella, jossa sisäilma on vakioitu. Myöhemmin 2017 Heikki Närvänen teki raportin, jossa hän kävi tutustumassa useampaan kohteeseen.

Hankkeessa tehtiin kolme ulkomaanmatkaa: Norjan Hamariin, Hollannin Bolswardiin ja Irlannin Kilfenoraan. Kaikki olivat erityyppisiä kohteita ja tehty erilaisista lähtökohdista. Kohteissa pohdittavia asioita olivat mm.: miksi lasikate on tehty, rakennuksen käyttötarkoitus, kustannukset ja rahoitus, ylläpito, ongelmat, käytetty rakenne ja vaikutukset paikkakunnalle sekä kulttuurillisesti, että matkailullisesti. Raportti on hakemuksen liitteenä.

Juval Castle, Italia

Muitakin vastaavia kohteita maailmalla on. Yksi visuaalisesti Rauniokirkon ratkaisua muistuttava on Juval Castle Italian Tirolissa. Siinä linnan sortunut osa on suojattu lasikatteella.

7. Yhteenveto

Projektille on tällä hetkellä monella tapaa otollinen aika. Museovirasto on aloittanut kirkon restaurointityöt aika tarkalleen sata vuotta sitten. Muureja on korjattu, oiottu ja perustuksia tuettu nyt liki 100 vuotta, joten nyt olisi korkea aika suojata kohde. Rauniokirkon suojeluyhdistys on toiminut 20 vuotta, ja käyttänyt suuren osan voimavaroistaan ja saamistaan avustuksista muurien kunnostamiseen. Haave lasikatosta on elänyt 20 vuotta.

Pälkäneen Rauniokirkko on ollut myös mukana mediassa, kun tuli ilmi, että Ruotsin Karoliinisessa Instituutissa on 30-50 pääkalloa, jotka rotututkija Gustaf Retzius on varastanut Rauniokirkolta tasan 150 vuotta sitten. Pälkäneen kirkkoherra Jari Kemppainen on luvannut hakea kalloja vaikka henkilökohtaisesti kuplavolkkarillaan, jos asia ei muutoin etene. Kallojen palautus ja lasikaton rakennus olisi maanlaajuisesti ja kansainvälisestikin yhdistettynä suuri mediatapahtuma ja toisi varmasti kulttuurihistorian ystäviä ja tutkijoita paikkakunnalle ympäri maailmaa.

Kaikki muu on kuitenkin vain sivuseikkoja, jos vihdoinkin viimein saataisiin muurit suojattua ja Rauniokirkon tulevaisuus turvattua seuraavat 20, 100 tai 150 vuotta.